

20 års samarbejde 1997-2017

20 JAHRE / ÅR

Region Sønderjylland-Schleswig

Region Sønderjylland-Schleswig - 2017
Regionskontor & Infocenter
Lyren 1 · DK-6330 Padborg
Tel. +45 74 67 05 01 · Fax +45 74 67 05 21
www.region.de · www.region.dk · www.pendlerinfo.org
www.kulturfokus.dk · www.kulturfokus.de
ISBN: 978-87-999985-0-0

Indhold

Forord	2
Indledning	3
1997-2000: Opstartsfasen	5
Generel udvikling	5
Politik og forvaltning	7
Regionskontoret og organisationen	8
2001-2006: Konstituering	11
Generel udvikling	11
Politik og forvaltning	11
Regionskontoret og organisationen	12
2007-2011: Strukturændringer	15
Generel udvikling	15
Politik og forvaltning	15
Regionskontoret og organisationen	18
2012-2017: Pragmatisk samarbejde	21
Generel udvikling	21
Politik og forvaltning	22
Regionskontoret og organisationen	25
Afslutning og udblik	30
Bilag	34
Oversigt formænd 1997-2017	34
Oversigt ledere Regionskontor & Infocenter 1997-2017	35
Gremier / strukturændringer 1997-2017	35
Interreg-projekter placeret ved Regionskontor & Infocenter 1997-2017	37
Litteraturliste	38

Forord

20 år er historisk set ikke lang tid, men alligevel er 20 års jubilæet for underskrivelsen af den første aftaletekst i det grænseoverskridende samarbejde i Region Sønderjylland-Schleswig en god anledning til at se tilbage på den udvikling, der er sket i den forholdsvis korte levetid.

Som en af de yngste grænseregionale samarbejdsstrukturer i Europa, har Region Sønderjylland-Schleswig lært meget af de andre grænseregioner og har ikke behov for at gemme sig eller resultaterne. Forudsætningerne for samarbejdet har aldrig været så gode som nu, og befolkningens forhold til hinanden har i flere år været baseret på tillid, venskab og forståelse. For at præge fremtiden bedst muligt og for at kunne tage fremsynede beslutninger, er det dog vigtigt at kende situationen i grænselandet fra starten af samarbejdet, og vide hvilken udvikling, der har fundet sted.

Dette lille festskrift tager udgangspunkt i jubilæet og skal bidrage til det fælles fremtidige arbejde.

Vi ser frem til en fælles grænseoverskridende fremtid!

Hans Philip Tietje
Formand

Indledning

Det dansk-tyske grænseland har en omskiftelig historie bag sig. Grænseflytninger, en folkeafstemning, besættelsestiden og lange perioder med kun sporadiske politiske kontakter hører med til denne fortælling. Mens disse politiske betingelser satte rammerne, har der altid været familiære og venskabelige kontakter henover grænsen. Mellem 1920 og 1933 var der visum- og paspligt. Fra 1933 og under besættelsen 1940-45 var der ligeledes restriktive ordninger. Efter 2. Verdenskrig fortsatte visumpligten indtil 1954, mens den lille grænsehandel og turene over den grønne grænse fandt sted på trods af alle restriktionerne. Så kontakt var der altid – men omfanget er vokset stærkt i de forløbne årtier.

I dag krydser således tusindvis af lønmodtagere grænsen for at arbejde i det andet land. Der handles på kryds og på tværs, og er der en koncert på den anden side af grænsen, så kommer gæsterne strømmende fra hele regionen. Med al beskedenhed – denne udvikling har Region Sønderjylland-Schleswig bidraget kraftigt til. Siden oprettelsen i 1997 har regionen søsat hundredevis af projekter, hjulpet tusindvis af borgere og lønmodtagere på vej og skubbet gang i utallige samarbejder og netværker.

Opgaverne kan Regionskontor & Infocenter ikke løse alene, for det kræver velvilje og samarbejde at få det grænseoverskridende samarbejde til at fungere. Heldigvis har denne velvilje i alle årene været der, hos de politiske

partnere, hos netværkspartnere, firmaer og institutioner i regionen og langt ud over.

I den foreliggende publikation gives der et overblik over Region Sønderjylland-Schleswigs udvikling. Regionen ses her som kommunalpolitisk institution på tværs af grænsen.

God læselyst!

1997-2000: Opstartsfasen

Generel udvikling

Den 16. september 1997 blev der afholdt konstituerende møde for Region Sønderjylland-Schleswig på Amtsgården i Aabenraa. Sønderjyllands Amtsborgmester Kresten Philipsen og Flensburgs overborgmester Olaf Cord Dielewicz underskrev aftalen, hvor Stadt Flensburg, Kreis Schleswig-Flensburg, Kreis Nordfriesland og Sønderjyllands Amt forpligtede sig til at

”iværksætte fælles aktiviteter, der kan fremme udviklingen i grænseregionen samt skabe nærmere kontakt mellem befolkning, erhvervsliv og organisationer på begge sider af grænsen (...)”

(Aftale om oprettelse af Region Sønderjylland/Slesvig § 2, 1, mål og midler).

Forud for oprettelsen var gået flere år med møder og diskussioner henover grænsen. Det såkaldte Dansk-Tyske Forum, som havde fungeret som udvekslingsforum i en del år, skabte udveksling, men ingen sammenhængskraft. Og især, da der i starten af 1990'erne for første gang blev stillet europæiske midler til rådighed for grænseoverskridende aktiviteter, havde man brug for mere slagkraft.

Europaministeren i Schleswig-Holstein, Gerd Walter, gjorde derfor en indsats for et formaliseret samarbejde, som man allerede siden starten af 1950'erne kendte fra andre grænseregioner i Europa, især i de hollandsk-tyske og fransk-tyske regioner. Også borgmesteren i Flensburg,

Olaf Cord Dielewicz, støttede op om ideen. Man startede på en brevveksling med den sønderjyske amtsborgmester Kresten Philipsen, og selvom der var forskellige opfattelser af formen, så var tiden rede. I 1995 blev der afholdt den første grænselandskongres i regionen. Og året efter begyndte amtsdirektør Finn Hansen at udarbejde et første udkast for en samarbejdsaftale sammen med den Flensborgske overborgmester.

Planerne om en grænseoverskridende region førte til modstand på den danske side. Der blev afholdt moddemonstrationer ved grænsen, og der blev dannet et nyt parti, den Sønderjyske Borgerliste. Dette parti kom ind i amtsrådet i august 1997 med 5,5 % af stemmerne.

Da man den 16. september 1997 underskrev aftalen, var forventningerne store og med den offentlige bevågenhed, regionen fik fra starten af, var det tydeligt, at arbejdet ikke alene havde en konkret forvaltningsside, men også et politisk aspekt og en signalværdi. Modstandernes frygt var, at den nyoprettede Region Sønderjylland/Slesvig ville afkræve suverænitet. Dette havde der dog aldrig været tale om.

Frygten for europæisk/tysk dominans afspejlede sig også i navnediskussionen. Europaminister Gerd Walter favoriserede betegnelsen Euregio Slesvigensis som en slags fingerpeg om regionens lange fælleshistorie på den ene side og dens europæiske aspekt på den anden. I Danmark vakte dog hverken Slesvig eller Europa positive reaktioner, hvorfor samarbejdet i de første år blev betegnet som Region Sønderjylland/Slesvig - eller Region Sønderjylland/Schleswig i tysksprogede dokumenter.

Skråstregen blev senere afløst af bindestregen, hvilket blev set som et politisk signal om mere sammenhængskraft.

Politik og forvaltning

Regionalrådet var det øverste organ for Region Sønderjylland-Schleswig. Rådet omfattede 42 personer, 21 fra hver side. Dertil kom i alt 6 observatører fra bl.a. Folketinget og landdagen i Schleswig-Holstein. Regionalrådet blev ledet af en bestyrelse på i alt 8 personer, som igen blev styret af et fælles dansk-tysk formandskab. Fra 1997 til 1999 var amtsborgmester Kresten Philipsen dansk formand for regionen. De tyske formænd i samme periode var Renate Schnack, Helmut Wree og Johannes Petersen, alle sammen store fortalere for det grænseoverskridende samarbejde. Fra slutningen af år 2000 skiftede det danske formandskab - Carl Holst overtog posten fra Kresten Philipsen. Indtil 2005 blev Holst bekræftet i alt fem gange. De skiftende tyske formænd Johannes Petersen, Peter Rautenberg, Herrmann Stell og Helmut Wree var ligeledes erfarne grænselandspolitikere.

Udover selve Regionalrådet blev der allerede i 1998 oprettet fire arbejdsgrupper omkring emnerne sprog og kultur, landbrugsuddannelser, ungdomsforum samt fjordsejlad. Disse arbejdsgrupper havde helt konkrete, afgrænsede opgaver såsom at forberede det årlige ungdomsforum. Nogle af disse arbejdsgrupper udviklede sig senere til at blive faggrupper af mere almen karakter, såsom faggruppen for sprog og interkulturel forståelse. Andre arbejdsgrupper blev opløst efter nogle år i erkendelse af, at udfordringerne ikke kunne løses i regionens regi, men at der skulle arbejdes med emnerne

i andre fora. Også dette aspekt hører med til regionens historie.

I september 2000 blev regionens arbejde evalueret. Den såkaldte "Erste Überprüfung der Vereinbarung zur Errichtung der Region Sønderjylland/Schleswig" havde to formål. For det første skulle der skabes et overblik over, i hvilket omfang målsætningerne fra 1997-aftaleteksten var nået. Selve aftalen om oprettelsen af regionen var en aftale mellem de kommunale partnere. Desuden blev der lavet en ansøgning til Interreg om oprettelsen af Regionskontoret - i øvrigt, sammen med et landbrugsprojekt, var dette projekt et af de første Interreg-projekter in den dansk-tyske grænseregion overhovedet. Disse forhold betød, at der skulle aflægges rapport til EU-forvaltningsenheden, samtidigt med at partnerne havde pålagt sig selv en evaluering af arbejdet alle tre år. Rapporten skulle bruges til at sikre regionens permanente etablering og blev gennemført af bestyrelsen selv.

Evaluering af arbejdet er en tilbagevendende begivenhed, som partnerne har forpligtet sig politisk til. Der har indtil videre været afholdt evalueringer i 2000, 2005, 2009 og i 2015 påbegyndte regionen en strategiproces, som sluttede i 2017.

Regionskontoret og organisationen

Den 16. september 1997 blev Region Sønderjylland-Schleswig officielt grundlagt. Selve Regionskontoret fik dog først faste lokaler på Hærvejen i Bov i maj 1998. Indtil da havde man haft midlertidige adresser på Amtsgården i Aabenraa, hos Institut for Transportstudier i Bov og på rådhuset i Flensburg. Først stod sagsbehandlerne Astrid

Voss og Gertraudt Jepsen, efterfølgende sagsbehandler Gertraudt Jepsen samt to kolleger for gennemførelsen af Interreg-projektet ”Dansk-tysk sekretariat for Region Sønderjylland/Slesvig”. Opgaven var ”etableringen af et dansk-tysk sekretariat (Årsrapport 1998, s.1)”. Til opgaven hørte opbyggelsen og serviceringen af Regionalrådet; der skulle arbejdes på kommunikationen udadtil, og generelt etableres nye kutymers for fælles dansk-tyske møder. Dertil skulle der findes svar på en række spørgsmål: Hvordan skulle der holdes møde? Hvem må tale på hvilket sprog? Hvad er de formelle og uformelle regler og ritualer ved afholdelse af politiske møder? De interne papirer afspejler, hvorledes disse spørgsmål fyldte meget i opstartsfasen. Og mens danske og tyske formøder kun ses ved sjældne lejligheder i år 2017, var denne praksis standard i opstartsfasen.

Dr. Rainer Pelka, Johannes Petersen og Finn Hansen, Regionskontor i Bov

Fra slutningen af år 1999 indtil marts 2003 blev Regionskontoret ledet af Thede Boysen. En sagsbehandler for kulturområdet blev ansat. Fokus på kulturområdet blev begrundet med, at man med kulturelle tilbud og møder kan skabe konkrete kontakter borgerne imellem. Fra 2002 blev der officielt oprettet en særlig kulturpulje til små kulturprojekter med et fælles budget fra partnerne på 460.000 DKK årligt. Disse penge var også tidligere kommet fra partnerne, men nu blev proceduren ændret og kulturudvalget kom ind over bevillingerne – kulturen blev en del af en politisk proces. Denne selvdrevne kulturpulje gik i 2004 over i et People to People -Interreg-projekt. Thede Boysen førte Region Sønderjylland-Schleswig ind i dens anden fase, hvor etableringen og udviklingen af de interne strukturer stod centralt.

2001-2006: Konstituering

Generel udvikling

2001 bød på Danmarks indtræden i Schengen-samarbejdet. Rent praktisk betød dette, at kontrollen ved grænsen blev afskaffet og der blev oprettet et nært politisamarbejde, som også muliggjorde kontrol på bl.a. motorvejene på den anden side af grænsen. Samme år indledte Schleswig-Holsteins regering et formelt samarbejde med Sønderjyllands Amt. Delstaten fulgte dermed den vej, som Region Sønderjylland-Schleswig havde vist. I årene 2005-2006 fyldte kommunalreformen i Danmark - dvs. sammenlægningen af kommunerne til de nuværende 98 kommuner samt oprettelsen af fem Regioner - meget på den danske side. Bestyrelsen for Region Sønderjylland-Schleswig fulgte nøje med i udviklingen, for her handlede det også om den fremtidige finansiering af samarbejdet og om stemmeret samt fordeling af stemmerne.

Politik og forvaltning

De første udvalg så dagens lys i denne periode. Således blev der i 2001 etableret i alt seks politiske udvalg. Kontorets medarbejdere stod for koordineringen og serviceringen, mens der fra partnernes side desuden blev stillet arbejdstimer til rådighed til forberedelse og opfølgning af udvalgs møderne. Udvalgene dækkede over emnerne erhvervsudvikling, arbejdsmarked og erhvervs- og videregående uddannelser, sundhed og sociale forhold, ungdom og sport, miljø og naturbeskyttelse, kultur, ligestilling og sprog samt regional planlægning

og koordinering, landområder og trafik. Disse emner afspejler, hvordan man fra politisk side startede med at se det grænseoverskridende samarbejde i et meget bredt perspektiv.

I 2005 blev regionens arbejde evalueret for anden gang. Denne gang havde man bedt forskeren Anne-Mette Hjalager om at gennemføre en analyse på baggrund af både internt datamateriale og interviews af involverede politikere og forvaltningspersoner. "Evaluering af arbejdet i Region Sønderjylland-Schleswig 2000-2004" (december 2004) analyserer på omfattende vis samtlige af regionens aktiviteter. Der er både afsnit om regionens image udadtil, om de forskellige gremiers ansvar og opgaver samt en række anbefalinger. Disse anbefalinger førte til, at regionen afholdt en workshop den 21. september 2005 på Folkehjem i Aabenraa, som mundede ud i en række strukturændringer og en fornyet aftaletekst, som blev underskrevet den 15. november 2006, og som trådte i kraft den 1. januar 2007.

Regionskontoret og organisationen

I 2003 fik Regionskontoret en ny leder, idet Andrea Kunsemüller overtog lederposten efter Thede Boysen. Det efterfølgende år bød igen på en flytning - Regionskontoret blev lejer i det nybyggede FDE Center ved Lyren i Padborg. En af de store fordele herved var muligheden for at låne mødelokaler og en stor foredragssal til større arrangementer, fremhævede bestyrelsen i sine diskussioner.

Den 2. august 2004 åbnede Infocenter Grenze/Grænse dørene. Det drejede sig her om et treårigt Interreg-projekt,

FDE Center, Lyren 1, Padborg

hvor der for første gang skulle tilbydes systematisk rådgivning af grænsependlere, dvs. pendlere, der krydser grænsen for at arbejde og som bliver boende i nabolandet. At rådgivningsbehovet var stort, viste sig allerede den første dag, rådgivningen startede – fra morgenstunden af var der kø. Succesen førte til, at Infocenteret efter projektfasen blev til en fast integreret del af Regionskontoret, der herefter betegnes som Regionskontor & Infocenter.

Grænseaktion Kruså, 2014

Også regionens kulturarbejde tog fart. Regionen vedtog således i 2004 en sprogresolution, der gik ud på, at man ville fremme kendskabet af nabosproget på begge sider af grænsen. Kulturudvalget gav kontoret opgaven at være proaktive i forhold til resolutionen. Kampagnen affødte et idékatalog, som der blev arbejdet videre med i løbet af de efterfølgende år. Projektet prof. dr. ABC var et af de projekter, der startede samme år. Med professoren fik flertallets børnehaver mulighed for at lære nabosproget at kende på en sjov og vedkommende måde. Også den årlige dansk-tyske lærerkonference startede i disse år, og også her var Regionskontor & Infocenter drivkraften bag et kontinuerligt møde henover grænsen.

I maj 2004 startede det treårige Interreg-projekt People to People. Her fik kulturaktører mulighed om at søge penge til grænseoverskridende projekter indenfor emnerne områderne kultur, unge, børn og sport. Indenfor denne periode kunne der gives støtte til i alt 76 projekter.

Musikskoledag i Sønderborg, 2013

2007-2011: Strukturændringer

Generel udvikling

Den 1. januar 2007 trådte kommunalreformen i kraft. Kommunalreformen i Danmark fik også betydning for det dansk-tyske grænseland, for mens man på den ene side havde arbejdet intenst med Anne-Mette Hjalagers forslag til strukturændringer siden 2005, lod man de konkrete strukturændringer først træde i kraft med kommunalreformens start den 1. januar 2007. Disse ændringer, eksempelvis halvering af antallet af medlemmer i Regionsrådet, betød ændrede arbejdsgange. Der skulle desuden udnævnes nye medlemmer til Regionalforsamlingen, som Regionalrådet var blevet omdøbt til, både fordi der var tale om delvist anden sammensætning (repræsentanter fra erhvervslivet, fra universiteterne) og fordi kommunalreformen betød nyvalg og opstilling af andre politikere i de nye fire sønderjyske kommuner Haderslev, Sønderborg, Aabenraa og Tønder.

I 2007 blev der indgået partnerskabsaftale mellem Land Schleswig-Holstein og Region Syddanmark, der dermed afløste den tidligere partnerskabsaftale mellem delstaten og Sønderjyllands Amt fra 2001.

Politik og forvaltning

Mens evalueringen fra 2004 først kunne blive omsat til konkrete strukturændringer fra starten af 2007, var det ifølge regionens aftaletekst allerede tid til en ny evaluering

i 2009 – talt fra 2004 skulle den næste evaluering gennemføres fem år senere. I praksis var tidshorizonten dog en anden - hvis man ser bort fra en indkøringsfase på omtrent et halvt år, havde ændringerne blot fået lov til at udfolde sig i et enkelt år, fra midt-2007 til midt-2008, inden disse igen skulle tages op til revision.

Politikerne valgte igen at overdrage opgaven til forskeren Anne-Mette Hjalager. Evalueringen, der i november 2009 blev forelagt under titlen ”Evaluering 2009 af Region Sønderjylland-Schleswig” kom ind på mange aspekter af regionens arbejde. Som noget nyt kom forskeren rundt til samtlige af Regionskontor & Infocenters medarbejdere for derved at få et helhedsindtryk. Dette passede sammen med, at nogle af de ledende spørgsmål i undersøgelsen gik på sammenhængen mellem arbejdsopgaver og bemanning på kontoret. Nyt var også et kapitel om samspillet med andre ”grænseregionale politik-bærere” (citater Hjalager), herunder især partnerskabsaftalen mellem Region Syddanmark og Land Schleswig-Holstein. Undersøgelsen afspejler, at regionen ligner andre grænseoverskridende samarbejder, da der også i andre regioner er tale om netværksbaseret arbejde. Det hierarkiske element er meget mindre ved grænseoverskridende systemer end i nationale og regionale politiske og administrative sammenhænge, og det er kontorets fornemmeste opgave at koordinere, formidle og organisere samarbejde mellem aktørerne. Undersøgelsen fra 2009 viser også, at der med årenes løb der kommet flere aktører på banen i det grænseoverskridende samarbejdsfelt.

Den 17. juni 2010 gennemførtes der en workshop på Sønderjysk Idrætscenter i Røde Kro under titlen "Kurs mod fremtiden". Workshoppen havde i alt 67 eksterne deltagere. Sammenholder man dette tal med workshoppen i 2006, hvor der var 29 eksterne deltagere, kan der med denne fordobling af deltagerantallet tydeligt ses en voksende interesse for regionens arbejde hos politikere og i forvaltningerne. Samtidigt kan den også ses som udtryk for kritiske røster, der altid har været der. I denne periode var det netop et billede af, at regionens arbejde ikke var fokuseret nok – i nogle avisartikler blev der talt om Regionalforsamlingen som en "snakkeklub"-, og dette rettede man op på efterfølgende.

Formelt blev samarbejdsaftalen tilpasset den 18.6.2009, her var der blot tale om nogle formelle ændringer, som havde vist sig at være nødvendige. Den 3. november 2011 blev en fornyet aftale underskrevet på basis af evalueringen fra 2009. Ligesom ved den foregående aftaleændring gik der således to år fra selve undersøgelsen til implementeringen. Strukturændringen betød, at der fremover kun var Kulturudvalget tilbage og at Regionalforsamlingen blev nedlagt. I stedet for Regionalforsamlingen blev der nedsat en udvidet bestyrelse, bestående af i alt 11 repræsentanter fra samtlige partnerforvaltninger, fra Land Schleswig-Holstein og fra mindretallene.

Jens Andresen blev formand den 8. oktober 2007 og Flensburgs overborgmester Klaus Tscheuschner næstformand. Fra oktober 2007 til april 2010 var Jens Andresen formand for Region Sønderjylland-Schleswig.

Han blev afløst af Dieter Harrsen, som var formand indtil april 2012, med Hans Philip Tietje som næstformand.

Regionskontoret og organisationen

I 2007 kunne Region Sønderjylland-Schleswig fejre sit 10-års jubilæum. I denne anledning blev der udgivet en brochure med bidrag fra både involverede politikere og forskere, som kom med deres analyser af det græseoverskridende samarbejde. Samme år udløb Interreg-projektet Infocenter Grenze/ Grænse – men den gode nyhed var, at man havde valgt at fortsætte grænsependlerrådgivningen. Infocenter blev således en fast del af Regionskontoret pr. 1. august 2007 og derved gjort til et permanent rådgivningscenter.

Internt skete der en del ændringer i 2008. Peter Hansen, rådgiver ved Infocentret, afløste Andrea Kunsemüller som leder. Peter Hansen har således været leder for Regionskontoret fra 2008 indtil i dag. Da Peter Hansens stilling som rådgiver ved Infocentret derved var ledig, blev der ansat en ny rådgiver i Infocenter. Også kulturområdet så mange ændringer i denne periode. Interreg-projektet People to People blev afsluttet og afløst af et større Interreg-støttet kultur-paraplyprojekt, Kulturbro-Kulturbrücke i 2008, som igen skulle give aktører fra hele regionen mulighed for at søge penge til mikroprojekter indenfor kultur, unge og sport. Projektet gav i alt støtte til 74 kulturprojekter. Kulturbro blev afløst af Interreg-projektet KulturDialog i 2011.

Sprogprojektet Professor dr. ABC modtog i 2009 den Europæiske Sprogpris. Sprogkampagnen for regionen fortsatte over mange år og omfattede regelmæssige

Børn på Kulturbro-stenen

aktiviteter såsom en årlig dansk-tysk lærerkonference, projektet prof. dr. ABC og diverse arrangementer som grænseløs-aktionen i 2008. Den har lagt stor vægt på, at nabosprogskompetencerne i grænseregionen skal fremmes fordi forståelsen og kontakterne hen over grænsen styrkes, hvis alle kan tale og forstå hinandens sprog i grænseregionen.

I løbet af 2008 blev der drøftet en række ideer til andre potentielle projekter indenfor arbejdsmarkedsområdet. Dette kom der Interreg-projektet Pontifex Brückenbauer-Brobygger ud af, som startede i marts 2010. Der blev ansat to jurister, som skulle afdække hindringer for den grænseoverskridende mobilitet. Projektet sluttede i 2014.

I 2010 overtog Region Sønderjylland-Schleswig materialet fra internetsiden Grænselandsportalen. Portalen var et højtprofileret projekt med danske og tyske tekster omkring grænselandets mange facetter. Da projektet udløb, og der

var fare for, at den samlede viden dermed ville være tabt, overtog regionen siderne, aktualiserede og bearbejdede teksterne og lagde dem ud på regionens hjemmeside.

Projekt Pontifex Brobygger

I perioden 2007-2011 havde Regionskontor & Infocenter mange forskelligartede opgaver. Samtidigt har kontoret altid været åbent for praktikanter og andre, som er interesserede i det grænseoverskridende arbejde. Mens der i 2007 og 2008 kun var tre praktikanter per år på kontoret, så så tallene for de efterfølgende år ganske anderledes ud. I 2009 lukkede kontoret dørene op for 7 studerede og elever, i 2010 for 10 og i 2011 for 6. Dertil kom der sammenlagt 11 personer fra partnerforvaltningerne for at lære det grænseoverskridende arbejde at kende. Disse unge mennesker bringer viden om det grænseregionale ud til deres familier, venner og studiekammerater og er vigtige multiplikatorer for det dansk-tyske samarbejde.

2012-2017: Pragmatisk samarbejde

Generel udvikling

I 2011-12 søgte Sønderborg og Sønderjylland-Schleswig om at blive europæisk kulturhovedstad i 2017. Dette fokus på kulturen førte til mange nye initiativer, som også bestod efter at Sønderborg tabte slaget til Århus. Regionen var projektpartner og bakkede op om initiativet. Sønderborg 2017 fik således fast plads i regionens kulturudvalg, som også fungerede som styregruppe for projektet. Også kulturfaggruppen var involveret i arbejdet. Samtidigt blev Den sønderjyske kulturaftale udvidet til at blive en grænseoverskridende aftale. Også der gjorde regionen sig bemærket og de politiske forhandlinger førte til, at Kulturaftale Sønderjylland-Schleswig blev en realitet.

150-års-jubilæet for slaget ved Dybbøl den 16. april 1864 var et gennemgående emne hos især de danske, men også de tyske partnere i perioden op til 2014. Med dette historiske jubilæum for en afgørende periode i det dansk-tyske grænseland blev der set tilbage på konfliktrige år i grænselandet, men også set fremad. De historiske foreninger, kommunerne og andre aktører gennemførte arrangementer igennem hele året.

Samtidigt blev der også søsat nogle Interreg-projekter i direkte eller indirekte forlængelse af jubilæet. Projekt Dybbøl-Düppel 1864-2014 havde som sin fremmeste opgave at organisere selve mindehøjtideligheden.

Projektet sørgede også for en online-kalender, hvor aktører kunne sætte deres arrangementer i 2013-14 ind. Også Interreg- projektet SMIK, der arbejdede med danske og tyske stereotyper, var udløber af denne udvikling.

De seneste fem år i det grænseoverskridende samarbejde har været præget af udefrakommende påvirkninger, som grænseregionen skulle forholde sig til. Borgerkrigen i Syrien fik således konkret betydning for grænseregionen, da mange mennesker fra landet valgte at flygte til de skandinaviske lande i efteråret 2015. Ruten gik delvist over Femern Bælt, men hovedsageligt over landegrænsen. For en kort stund blev banegården i Flensburg stedet, hvor turen til Skandinavien blev organiseret. Som reaktion derpå valgte den danske regering at genindføre grænsekontrol. I en kort periode var der internationalt fokus på den dansk-tyske grænseregion.

Politik og forvaltning

I starten af 2012 trådte den fornyede aftaletekst, der kom i stand som resultat af strategiprocesen efter evalueringen i 2009, i kraft. I den efterfølgende periode, fra 2012-2017, skiftede sammensætningen i bestyrelsen. Gennemgående har dog Hans Philip Tietje været enten formand eller næstformand i bestyrelsen. I 2015 kom Kreis Schleswig-Flensburg med kritik af regionens arbejde. Dette affødte diskussioner i både bestyrelsen og i pressen og i kølvandet på konflikten valgte formand Ulrich Brüggemeier at træde tilbage i starten af 2016. Bestyrelsen valgte at indsætte et ad-hoc-udvalg i 2015 og der blev startet en strategiproces, som varede hele 2016. Denne proces resulterede i en ny aftaletekst, som blev underskrevet

den 9. juni 2017 og som blandt andet fastlægger 2-årige handleplaner og budgetter.

Gruppebillede fra undertegnelsen af aftaleteksten den 9.6.2017

Region Sønderjylland-Schleswig har aldrig kun handlet om det dansk-tyske samarbejde, men politikerne har i sagens natur taget løbende stilling til internationale udviklinger af betydning for grænseregioner i almindelighed. Konkret har man igennem medlemskabet i grænseregionernes sammenslutning AEBR (Association of European Border Regions) udvekslet erfaringer og også drøftet konkrete ideer. Her har der både under Andrea Kunsemüllers og Peter Hansens lederskab været stort fokus på samarbejdet, og man har været og er stadig med i AEBRs bestyrelse. Også med Femern Bælt Regionen blev der taget politisk kontakt til ved et første besøg i foråret 2010.

En formel samarbejdsaftale blev underskrevet i 2012. Øresundsregionen er en anden central grænseregion, hvor samarbejdet dog delvist har lidt under en intern reorganisering i 2016.

I april 2015 underskrev den daværende skatteminister og den slesvig-holstenske ministerpræsident en fælles erklæring omkring vækst og erhvervsudvikling i det dansk-tyske grænseland. Forberedelsen af denne erklæring medvirkede regionen aktivt til. Aftalen førte til en række forbedringer for grænsependlere, blandt andet blev der etableret samarbejde mellem Region Sønderjylland-Schleswigs Infocenter og SKAT. På arbejdsmarkedsområdet sluttede Interreg-projektet Pontifex-Brückenbauer-Brobygger i 2014. Projektet kom med en række analyser af bestående mobilitetsbarrierer og forslag til løsninger på disse problemer.

Kulturarbejdet er blevet udbygget væsentligt i perioden. Således sluttede projektet KulturDialog i 2014. Projektet støttede 74 grænseoverskridende kulturprojekter.

Følgeprojektet KursKultur kunne først søsættes i juli 2015, hvorfor der var, ligesom efter People to People-projektet, et slip mellem de to projekter. Dette hænger sammen med Interreg-programmerne. Når det ene Interreg-program er under afslutning, burde der ideelt set allerede lanceres det nye program, så aktørerne i grænseregionerne ikke står uden mulighed for at søge støtte. I praksis har det vist sig, at der opstår huller, hvor det endnu ikke er muligt at søge om midler til følgeprojekter. Dette har betydning for kommunerne og andre aktører, som søger midlerne, og det har i sidste ende også betydning for de kulturfolk,

der søger om finansiel støtte indenfor puljerne. KursKultur betød dog en væsentlig omfangsmæssig forøgelse og også mere sikkerhed i planlægningen, idet projektet strækker sig over et længere tidsrum, fra 2015 til 2019.

Samtidigt blev der i hele 2012 forberedt en udvidelse af ”Den sønderjyske kulturaftale” til en grænseoverskridende aftale, som for første gang også skulle omfatte kommunerne syd for grænsen. Kulturaftale Sønderjylland-Schleswig startede i 2013 og varede til 2016. Den 3. februar 2017 underskrev partnerne en ny aftale, der dog formelt startede allerede den 1. januar 2017.

Fælles logo kulturaktiviteter Region Sønderjylland-Schleswig

Regionskontoret og organisationen

Regionskontor & Infocenters kerneopgave er at være sekretariat for de politiske organer. Hvilke organer, der er tale om, og hvilken opgaveportefølje disse har haft, har varieret igennem tiderne. Sekretariatet har dog altid været ansvarligt for mødeplanlægning, herunder indbydelse og dagsorden og alt det praktiske omkring et møde.

Mødet mellem to kulturer kræver dog lidt mere end normalt sekretariatsarbejde i en kommune – de såkaldte ”hard skills” skal suppleres med en række ”soft skills”. De bløde kundskaber kan man beskrive som den

underforståede viden og erfaring, der får et flerkulturelt møde til at glide. Her har Regionskontor & Infocenter oparbejdet meget i løbet af de 20 år. Rent praktisk drejer det sig eksempelvis om oversættelser både mundtligt og skriftligt, om at organisere tolkning til møder eller spørge ind til sproglige kompetencer. Og det drejer sig ikke mindst om det der skal til for, at et flersproget og flerkulturelt møde fungerer. Den såkaldte interkulturelle kommunikation indtager således en vigtig rolle i arbejdet. Det har desuden i alle 20 år været kutyme, at alle medarbejdere taler og skriver begge sprog, hvilket ikke er en selvfølge, hverken når man sammenligner med grænseskommunerne eller når man sammenligner med andre grænseregioner.

Udover selve sekretariatsfunktionen, der har været konstant gennem alle årene, varetager kontoret mange andre opgaver. Der skabes kontakter mellem borgere, myndigheder, foreninger og organisationer. Der ydes vejledning og hjælp til dem, der vil arbejde på den anden side af grænsen. Der hjælpes med at bygge nye netværk op, og det er kontorets fornemmeste opgave at hjælpe med at skubbe samarbejde i gang. Mange gange er der blot brug for et mødelokale og en kop kaffe, andre gange skal der organiseres tolkning, skrives invitationer og referater. Her er kontoret mere eller mindre synligt i sit arbejde, netop fordi hjælpen kan være kortvarigt og mindre synligt for offentligheden.

Mange ideer til nye grænseoverskridende projekter er for første gang blevet luftet på Regionskontor & Infocenter. Mange gange har kontoret skubbet i gang, for derefter at lade projektpartnerne overtage. Andre gange fortsætter regionen som formel netværkspartner. Her

har der i tidsrummet eksempelvis været et arkæologisk Interreg-projekt, Bones4Culture (2011-2014), hvor Region Sønderjylland-Schleswig har ydet hjælp mht. kommunikationen. I samme tidsperiode, fra 2011 til 2014, blev Regionskontor & Infocenter også stærkt involveret i udarbejdelsen og udførelsen af projektet Beredskab uden grænser, der skabte et formelt samarbejde mellem beredskabsområdet på dansk og tysk side.

Et emne, som Region Sønderjylland-Schleswig har arbejdet intenst på siden 2008, har været den gensidige anerkendelse af erhvervsuddannelser. Her førte lobbyarbejdet til en konkret erklæring mellem Danmark og Tyskland. Projektet StarForce, som Industrie- und Handelskammer zu Flensburg styrer som leadpartner, kan ses som udløber af disse aktiviteter. Og også her har Region Sønderjylland-Schleswig været aktivt involveret i projektudviklingen og er netværkspartner.

Et andet stort emne siden 2012 har været ændrede kommunikationskrav. Ved den Åbne Regionskonference, som blev afholdt årligt fra 2012 til 2014, afprøvede man nye formater som blogskrivning, Twitter og andet. Regionens Facebookside blev allerede oprettet i 2010, og sidenhen er der også kommet en Instagram-profil til – alt sammen nødvendige kommunikationskanaler i dag. Dertil kommer den daglige drift af hjemmesiderne region.de/dk, kulturfokus.de/dk og pendlerinfo.org. Her kan der følges nøje med i brugerudviklingen, og det viser sig, at siderne besøges af ca. 25.000 personer årligt.

Siden Region Sønderjylland-Schleswig i sine første år udgav RegionsInfo, der blev distribueret i hele regionen,

1. Åbne Regionskonference, Flensburg, 2012

er der blevet produceret diverse printede publikationer. Her er der både tale om egne værker, men også om undersøgelser, som blev fremstillet i samarbejde med eksempelvis Institut for Grænseregionsforskning. Kulturfokus-magasinet, der siden 2012 udkommer halvårligt, er et meget succesrigt produkt, som omdeles gratis i hele området. Dertil kommer nyhedsbrevet Regionsinfo, som Regionskontor & Infocenter udsender digitalt. Fra juni 2017 udsender Infocenter desuden det elektroniske nyhedsbrev Pendlerinfo.

Siden 2001 har Regionskontor & Infocenter afholdt en årlig skoleidrætsdag og en årlig lærerkonference – begge arrangementer er blevet kendte størrelser i det dansk-tyske grænseområde, og har skabt kontakter og netværk. Kulturfaggruppen, Faggruppen for sprog og interkulturelt samarbejde og kulturudvalget (under skiftende navne)

har bidraget stærkt til Region Sønderjylland-Schleswigs kontinuerlige kulturarbejde henover grænsen. I snart mange år består tilbud som prof. dr. ABC som en del af regionens sprogkampagne.

På arbejdsmarkedsområdet har Infocenter siden 2004 støttet borgere, virksomheder og forvaltninger. Diverse netværks- og arbejdsgrupper, som regionen enten selv står for eller indgår i, arbejder kontinuerligt og effektivt. Her kan der nævnes samarbejde indenfor a-kassenetværket, sygedagpengenetværket eller generelt med arbejdsgivere og andre aktører i det dansk-tyske grænseland.

Når man ser bort fra Region Sønderjylland-Schleswigs løbende strukturændringer og de skiftende organer, er der blevet arbejdet systematisk med emnerne arbejdsmarked, kultur&prog og grænseoverskridende forvaltningssamarbejde igennem årene. Disse områder er da også blevet fremhævet officielt i aftaleteksten som organisationens tre søjler. Mens man i startfasen i de sene 1990ere også har arbejdet med så forskellige emner som natur og miljø, kvinder og ligestilling samt trafik og infrastruktur, har der fra politisk side udviklet sig en forståelse for, at Region Sønderjylland-Schleswig kan rumme meget men ikke alt. Andre aktører har overtaget nogle af regionens tidligere indsatsområder, og med denne realistiske tilgang er det Region Sønderjylland-Schleswig muligt at arbejde koncentreret og dybtgående indenfor de tre søjler.

Afslutning og udblik

Hvad har Region Sønderjylland-Schleswig opnået i løbet af sine første 20 leveår? Når man ser på udgangssituationen, så har det institutionaliserede samarbejde afløst den tidligere gældende ad-hoc-politik, som fokuserede på enkelte, fast afgrænsede arbejdsområder. Indenfor rammerne af regionen kunne lokalpolitikere og forvaltninger for første gang få et billede af de muligheder, der ligger i det grænseoverskridende: hvilke emner kan der arbejdes med, og hvad ligger udenfor regionens rækkevidde? Hvilke beslutninger bliver truffet på nationalt og europæisk plan? Den løbende evaluering kan også ses som en afklaring af begrænsninger og muligheder, der ligger i samarbejdet. Denne afklaring har blandt andet ført til faste arbejdsopgaver og en klarere arbejdsfordeling mellem Regionskontor & Infocenter og andre aktører, hvilket er en klar fordel.

Ikke på alle områder startede regionen på bar bund. Tager man kultursamarbejdet som eksempel, så eksisterede der et godt og tillidsfuldt samarbejde i det grænsenære område allerede inden oprettelsen af Region Sønderjylland-Schleswig. I 00erne fik dette samarbejde mulighed for at blomstre, man fik tiltrukket aktører og opbygget netværk i form af faggrupper og netværksgrupper. Et effektivt kulturudvalg bakkede op om kulturen, og Interreg-midlerne førte til, at der blev støttet utallige mikroprojekter. Dette ville ikke have været muligt uden Regionskontorets arbejde. Heller ikke udvidelsen af ”Den sønderjyske Kulturaftale” til en dansk-

tysk kulturaftale havde været muligt uden det allerede eksisterende samarbejde.

Da regionen blev grundlagt, blev der lagt både for meget og for lidt i det politiske initiativ. For meget, fordi de politiske modstandere frygtede en tysk og/eller europæisk formel indflydelse, som hverken fra politisk eller administrativ side var ønsket - eller i det hele taget muligt. Et kontor på halvanden stilling fik derved tillagt en overdimensioneret betydning.

Der blev også lagt for lidt ind i samarbejdet, fordi man gik ud fra, at det lokale, det regionale kunne tale for sig selv og kunne løfte alle opgaverne alene. Men det har vist sig, at regionen har haft gavn af at indgå i mange partnerskaber, eksempelvis med Femern-Bælt-Regionen eller med Øresundsregionen. Regionen er med i bestyrelsen for AEBR, det europæiske netværk for grænseregioner, og har fået mange fordele af samarbejdet. Dette internationale udblik har suppleret det lokale og givet det perspektiv og udsyn.

Man kan også bemærke, at det efter regionens grundlæggelse er gået stærkt med oprettelsen af flere samarbejder. Som et af de største og mest synlige har Regions Syddanmarks samarbejde med Schleswig-Holstein netop holdt 10-års-jubilæum. Samtidigt er en række store aktører kommet på banen, eksempelvis Industrie- und Handelskammer i Flensburg, der i en årrække havde en afdeling for dansk-tysk samarbejde, og som i dag huser projektet StarForce, der bl.a. formidler praktikpladser henover grænsen. Dertil kommer utallige andre aktører, der har opbygget solide netværk. Man kan

konstatere, at antallet af netværk er vokset støt siden oprettelsen af Region Sønderjylland-Schleswig i 1997. Regionen har været forgænger, og mange andre har fulgt efter.

Samtidigt har synligheden af regionens arbejde altid været en udfordring. Dette bunder historisk set i de politiske motivationer og den forsigtighed, hvormed især den tyske side blev nødt til at agere i starten. Man kan sige, at udfordringen var en naturlig udløber af de politiske konstellationer. Samtidigt ligger der også et andet aspekt til grund for problematikken. Regionskontor & Infocenter har altid arbejdet for, hvad der er godt for parterne og hvad der gavner projekterne. Man har i mindre grad sat fokus på at føre selve regionen frem i lyset.

Rent emnemæssigt har regionens arbejde ændret sig i årenes løb, og det er en ganske naturlig udvikling. Mens man er gået væk fra emner som natur, infrastruktur og ligestilling, er andre emner kommet på dagsorden. Hertil hører eksempelvis beredskabssamarbejdet, som uformelt har eksisteret i mange år, men som først blev til et formaliseret samarbejde med Regionskontor & Infocenters hjælp.

Ideen om rådgivning af pendlere allerede dukket op i de første udkast til et grænseoverskridende samarbejde, men det var først med oprettelsen af Infocenter Grenze/Grænse i 2004 og den faste inkludering af Infocenteret i Regionskontoret tre år efter, at dette tilbud blev til en realitet. Et sådant tilbud kræver forankring. Rådgivningen af borgerne er ikke afsluttet med en telefonisk eller direkte rådgivning – der starter arbejdet

først. Her har Regionskontor & Infocenter, ved siden af kultursamarbejdet og forvaltningssamarbejdet, sin kernekompetence og har opnået ekspertstatus.

Regionskontor & Infocenter vil også i fremtiden arbejde for at skabe og opretholde netværk henover den dansk-tyske grænse. Vi ser det som vores fornemmeste opgave at hjælpe projekter i gang, få borgere, myndigheder, organisationer og foreninger til at mødes på tværs af grænsen. For her ligger vores kerneområde: at arbejde for alle parter – på tværs af grænsen.

Bilag

Oversigt formænd 1997-2017

Fra 16. september 1997:

Kresten Philipsen og Renate Schnack, begge formænd

Fra april 1998:

Kresten Philipsen og Helmut Wree, begge formænd

Fra 29.9.1999:

Kresten Philipsen og Johannes Petersen, begge formænd

Fra 12.10.2000:

Carl Holst og Johannes Petersen, begge formænd

Fra 09.10.2001:

Carl Holst Peter Rautenberg, begge formænd

Fra 10.10.2002:

Carl Holst og Hermann Stell, begge formænd

Fra 22.10.2003:

Carl Holst og Helmut Wree, begge formænd

Fra 21.11.2005:

Carl Holst og Johannes Petersen, begge formænd

Fra 15.11.2006:

Jens Andresen og Johannes Petersen, begge formænd

Fra 08.10.2007:

Jens Andresen (formand) og Klaus Tscheuschner
(næstformand)

Fra April 2010:

Dieter Harrsen (formand) og Hans Phillip Tietje
(næstformand)

Fra April 2012:

Hans Philip Tietje (formand) og Eckhard Schröder
(næstformand)

Fra Februar 2014:

Ulrich Brüggemeier (formand) og Hans Philip Tietje
(næstformand)

Fra Februar 2016:

Hans Philip Tietje (formand) og Ulrich Brüggemeier
(næstformand)

Pr. 14.10.16:

Ulrich Brüggemeier træder tilbage

2. december 2016:

Heinz Maurus bliver næstformand

Oversigt ledere Regionskontor & Infocenter 1997-2017

Sagsbehandlerne Astrid Voss og Gertraudt Jepsen som team fra oktober /november 1997.

Sagsbehandler Gertraudt Jepsen, fra 1. november 1998

Thede Boysen, 1. december 1999 - 31. marts 2003

Andrea Kunsemüller, 15. marts 2003 - 31. december 2007

Peter Hansen, 1. januar 2008 -

Gremier / strukturændringer 1997-2017

1997: Aftale om oprettelse af Region Sønderjylland/
Slesvig

Regionalrådet: Det øverste organ for Region Sønderjylland-Schleswig. Rådet omfatter 42 personer, 21 fra hver side plus 6 observatører. Regionalrådet ledes af en bestyrelse på 8 personer med fælles dansk-tysk formandskab.

- 1998: 4 arbejdsgrupper oprettes
- 2000: 1. evaluering: "Erste Überprüfung der Vereinbarung zur Errichtung der Region Sønderjylland/ Schleswig"
- 2001: 6 politiske udvalg etableres. Emner:
- Erhvervsudvikling, arbejdsmarked og erhvervs- og videregående uddannelser,
 - Sundhed og sociale forhold
 - Ungdom og sport
 - Miljø og naturbeskyttelse
 - Kultur, ligestilling og sprog samt
 - Regional planlægning og koordinering, landområder og trafik.
- 2004: 2. evaluering: "Evaluering af arbejdet i Region Sønderjylland-Schleswig 2000-2004"
- 2006: Ny aftaletekst, strukturændringer: Regionalrådet -> Regionalforsamling, 22 personer plus 4 observatører. En formand og en næstformand, skiftevis dansk og tysk. 3 udvalg oprettes. Emner:
- Erhverv og miljø
 - Uddannelse og udvikling
 - Kultur, kontakt og samarbejde
- 2007: Kommunalreform Danmark. Sønderjyllands Amt efterfølges af de sønderjyske kommuner og Region Syddanmark. Infocenter bliver en fast del af Regionskontoret.
- 2009: Tilpasning aftaletekst
- 2009: 3. evaluering: "Evaluering 2009 af Region Sønderjylland-Schleswig"

- 2011: Ny aftaletekst, strukturændringer:
- Udvalg for erhverv og miljø samt uddannelse og udvikling nedlægges
 - Regionalforsamlingen nedlægges
 - Der indsættes en udvidet bestyrelse, bestående af 11 repræsentanter fra samtlige partnerforvaltninger, fra Land Schleswig-Holstein og fra mindretallene.
- 2015-2017: Strategiproces
- 2017: Ny aftaletekst, strukturændringer:
- Der indsættes to nye udvalg, Udvalg for grænseregional udvikling og Arbejdsmarkedsudvalg

Interreg-projekter 1997-2017

1998-2000: Sekretariat Region Sønderjylland-Schleswig (INTERRG IIA, 1994-1999/2001)

2004-2007: People to People (INTERREG III A, 2001-2008)

Støtte til 76 projekter

338.630 EUR projektmidler til projekter

2004-2007: Infocenter Grænse-Grenze (INTERREG III A, 2001-2008)

2008-2011: Kulturbro-Kulturbrücke (INTERREG 4a, Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N., 2007-2013)

Støtte til 74 projekter

546.110 EUR projektmidler til projekter

2009-2014: Pontifex Brobygger-Brückenbauer

(INTERREG 4a, Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N., 2007-2013)

2011-2014: KulturDialog (INTERREG 4a, Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N., 2007-2013)

Støtte til 74 projekter

644.300 EUR projektmidler til projekter

2015-2019: KursKultur (Interreg Deutschland-Danmark, 2014-2020)

Støtte til 43 kulturprojekter plus 1 sportsprojekt og 56 gange støtte til transport

781.726 EUR projektmidler til projekter (pr. juli 2017)

Litteraturliste

Hjalager, Anne-Mette: Evaluering af arbejdet i Region Sønderjylland-Schleswig 2000-2004, Aarhus 2004

Hjalager, Anne-Mette: Evaluering 2009 af Region Sønderjylland-Schleswig, Aarhus 2009

Klatt, Martin: Fra modspil til medspil?

Grænseoverskridende samarbejde i Sønderjylland/Schleswig 1945-2005. Sønderborg 2006

Region Sønderjylland/Schleswig: Erste Überprüfung der Vereinbarung zur Errichtung der Region Sønderjylland/Schleswig, Bov 2000

Region Sønderjylland-Schleswig: Region Sønderjylland-Schleswig. 5 års dansk-tysk samarbejde i grænseregionen 1997-2002, Bov 2002

Region Sønderjylland-Schleswig: 1997-2007. 10 år Region Sønderjylland-Schleswig, Padborg 2007

Årsberetninger Region Sønderjylland-Schleswig, 1998-2016

